

POSTANOWIENIE

23 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

Prezes SN Joanna Misztal-Konecka (przewodniczący)

SSN Mariusz Łodko

SSN Adam Redzik (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 23 kwietnia 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej M.K.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Koninie z 19 czerwca 2020 r., I 1 Ca
111/20,

w sprawie z urzędu

z udziałem K.L., M.L., M.W. i M.K.

o sprostowanie wpisu,

odrzuca skargę.

Mariusz Łodko

Joanna Misztal-Konecka

Adam Redzik

UZASADNIENIE

I.

I.1 Skargą kasacyjną z 28 lipca 2020 r. M.K. zaskarżyła
w całości postanowienie Sądu Okręgowego w Koninie, I1 Ca 111/20.

Zaskarżonemu orzeczeniu na podstawie art. 398³ § 1 k.p.c. zarzuciła:
[pisownia oryginalna] „rażące naruszenie prawa materialnego polegającego na
błędnej jego wykładni oraz niewłaściwym jego zastosowaniu przez
nieuwzględnienie wszystkich istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności oraz
ocenę znajdującego się materiału dowodowego bez jego wszechstronnego
rozważenia, a dokładniej:

- naruszeniu przepisów postępowania: art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c. przez zaniechanie rozważenia i odniesienia się do wszystkich zarzutów oraz wniosków podniesionych w uzasadnieniu apelacji, co doprowadziło do wadliwej kontroli apelacyjnej,

- naruszeniu prawa materialnego tj. art. 199 k.c. tj. na przesłance wynikającej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.,

- naruszeniu art. 5 w zw. z art. 9 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, art. 76 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece w zw. z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP, art. 64 ust. 3 Konstytucji RP,

- zarzut nieważności postępowania spowodowanej pozbawieniem uczestniczki możliwości obrony swoich praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.) w wyniku naruszenia przepisów postępowania - art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 386 § 2 k.p.c., art. 5 k.p.c. i 13 § 2 k.p.c., w zw. z art. 5 k.p.c. /w postępowaniu o wpis uczestniczka była pozbawiona możliwości obrony swoich praw/."

I.2. Wskazując na powyższe zarzuty Skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia w całości i orzeczenie co do istoty sprawy oraz zasądzenie od uczestników na rzecz Skarżącej kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, a także o uchylenie w całości poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego w Koninie z 22 stycznia 2020 r. i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

I.3. W piśmie wniesionym w odpowiedzi na wezwanie do uzupełnienia braków skargi kasacyjnej poprzez wskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia pełnomocnik Skarżącej oświadczył, że prostuje oczywistą omyłkę pisarską w ten sposób, że zamiast o zmianę zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego w Koninie wnosi o jego uchylenie w całości. Pełnomocnik Skarżącej wyjaśnił, że wniosek skargi kasacyjnej obejmuje tym samym uchylenie zarówno orzeczenia wydanego w pierwszej, jak i w drugiej instancji.

Uzasadniając podniesione zarzuty pełnomocnik Skarżącej wskazał w szczególności, że Sąd Rejonowy w Koninie poprzez odłączenie dwóch działek z pierwotnej księgi wieczystej i założenie dla tych działek nowej księgi wieczystej

dokonał podziału nieruchomości bez zgody wszystkich współwłaścicieli nieruchomości, a zatem wbrew dyspozycji art. 199 k.c., wymagającego zgody wszystkich współwłaścicieli do czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu. Tym samym w przedmiotowym postępowaniu usunięta została usterka wpisu, w którym dokonano niedopuszczalnego podziału nieruchomości. Według pełnomocnika Skarżącej podziału nieruchomości dokonano także w poprzedzającej wpis umowie dożywocia, która również została zawarta z naruszeniem art. 199 k.c.

I.4. Stanowisko w sprawie zajął także Prokurator Generalny, wyrażając pogląd, że skarga kasacyjna powinna zostać uwzględniona. Odwołując się do orzecznictwa, Prokurator Generalny podniósł, że kilka działek ewidencyjnych objętych jedną księgą wieczystą stanowi jedną nieruchomość, a zatem poszczególne takie działki nie mogą być przedmiotem samodzielnego obrotu cywilnoprawnego. Wyodrębnienie niektórych działek w odrębnej księdze wieczystej stanowi podział nieruchomości, który wymaga zgody wszystkich współwłaścicieli. W ocenie Prokuratora Generalnego z powyższych względów umowa dożywocia poprzedzająca zaskarżony wpis jest bezwzględnie nieważna.

II.

II.1. Nieruchomość gruntowa, położona w K., obręb P., ozn. nr geod. [...], [...], dla której Sąd Rejonowy w Koninie prowadził księgę wieczystą nr [...], była przedmiotem współwłasności K.L. w udziale 7/8 części i M.K. w udziale 1/8 części.

II.2. W umowie dożywocia, zawartej w formie aktu notarialnego 30 lipca 2019 r., K.L. oświadczyła, że przenosi na rzecz swojego syna M.L. do jego majątku osobistego, udział wynoszący 7/8 części w prawie własności niezabudowanej nieruchomości gruntowej nr geod. [...] i [...] oraz na rzecz swojej wnuczki M.W., do jej majątku osobistego, udział wynoszący 7/8 części w prawie własności zabudowanej nieruchomości gruntowej nr geod. [...].

Zgodnie z treścią umowy przeniesienie własności nastąpiło „w zamian za dożywotnie świadczenia określone w art. 908 k.c. tj. M.W. oświadcza, że zobowiązuje się przyjąć ją jako domownika oraz dostarczyć jej mieszkania, światła, ogrzewania, nadto zobowiązuje się dostarczyć jej wyżywienia i ubrania, a nadto M.L. i M.W. zobowiązują się zapewnić K.L. opiekę zdrowotną oraz pielęgnowanie w czasie choroby, a po jej śmierci sprawić własnym kosztem pogrzeb odpowiadający zwyczajom miejscowym.” M.L. i M.W. oświadczyli, że „wyrażają zgodę na nabycie wyżej opisanych udziałów w prawie własności opisanych nieruchomości w zamian za dożywocie o treści jak wyżej.” Strony oświadczyły, że ich wolą jest, aby wnioski wieczystoksięgowe składane przez notariusza do Sądu Rejonowego w Koninie obejmowały między innymi następujące żądania: odłączenie z księgi wieczystej [...] niezabudowanej nieruchomości gruntowej nr geod. [...], [...], i założenie dla niej nowej księgi wieczystej, z wpisem w jej dziale II prawa własności na rzecz M.L. w udziale 7/8 części i M.K. w udziale 1/8 części; wpisanie w dziale III nowo założonej księgi wieczystej prawa dożywocia na rzecz K.L. na udziale wynoszącym 7/8 części o treści określonej w par. 3.1 umowy; wpisanie w dziale II księgi wieczystej nr [...] w miejsce udziału K.L. wynoszącego 7/8 części M.W.; wpisanie w dziale III księgi wieczystej nr [...] prawa dożywocia na rzecz K.L. na udziale 7/8 części o treści określonej w par. 3.1 umowy.

II.3. 16 października 2019 r. – zgodnie z powyższym wnioskiem – odłączono z księgi wieczystej [...] niezabudowaną nieruchomość gruntową nr geod. [...], [...] i założono dla niej nową księgę wieczystą o nr [...], wpisując w jej dziale II prawa własności na rzecz M.L. w udziale 7/8 części oraz M.K. w udziale 1/8 części. W dziale III nowo założonej księgi wieczystej dokonano na rzecz K.L. wpisu następującej treści: „prawo dożywocia na udziale M.L. wynoszącym 7/8 części, polegające na przyjęciu jako domownika oraz dostarczeniu mieszkania, światła, ogrzewania, nadto dostarczeniu wyżywienia i ubrania, a nadto zapewnieniu opieki zdrowotnej oraz pielęgnowaniu w czasie choroby, a po śmierci sprawieniu własnym kosztem pogrzebu odpowiadającego zwyczajom miejscowym.”

II.4. Postanowieniem z 22 października 2019 r. referendarz sądowy na podstawie art. 626¹³ § 2 k.p.c. sprostował z urzędu usterkę wpisu w dziale III księgi wieczystej nr [...] w ten sposób, że w miejsce dotychczasowej treści wpisu prawa

dożywocia wpisał: „prawo dożywocia na udziale M.L. wynoszącym 7/8 części o treści: dożywotnie świadczenia określone w art. 908 kodeksu cywilnego, zobowiązujące M.W. do przyjęcia jako domownika oraz dostarczenia mieszkania, światła, ogrzewania, nadto dostarczenia wyżywienia i ubrania, a nadto zobowiązujące M.L. i M.W. do zapewnienia K.L. opieki zdrowotnej oraz pielęgnowania w czasie choroby, a po śmierci sprawienia własnym kosztem pogrzebu odpowiadającego zwyczajom miejscowym.”

II.5. Skargę na powyższe postanowienie referendarza sądowego wniosła M.K. Postanowieniem z 22 stycznia 2020 r. Sąd Rejonowy w Koninie utrzymał zaskarżony wpis w mocy. W uzasadnieniu wskazał, że zakres rozpoznania skargi ogranicza się do kwestii sprostowania wpisu, które jest zasadne i zostało dokonane właściwie, ponieważ w wyniku sprostowania treść wpisu dokładnie odzwierciedla treść oświadczeń stron umowy dożywocia. Na marginesie Sąd Rejonowy zauważył, że zastrzeżenia dotyczące dokonanego wpisu nie są zasadne, gdyż udziały M.K. w każdej z nieruchomości nadal wynoszą 1/8, a zatem zakres jej praw nie został uszczuplony.

II.6. Powyższe postanowienie M.K. zaskarżyła apelacją, podnosząc w szczególności, że nie była powiadomiona o posiedzeniach sądowych oraz że nie wyraża zgody na wspólne posiadanie nieruchomości z M.L. i M.W.

II.7. Postanowieniem z 19 czerwca 2020 r. Sąd Okręgowy w Koninie oddalił apelację. W uzasadnieniu Sąd ten stwierdził, że zarzuty dotyczące niepowiadomienia apelującej o dokonanym wpisie nie mają znaczenia, bowiem zarzut ten dotyczy wcześniejszego, już dokonanego wpisu, nie zaś zaskarżonego apelacją postanowienia o sprostowaniu. Ponadto Sąd Okręgowy uznał, że na skutek przeniesienia udziałów K.L. prawa M.K. nie zostały w żaden sposób uszczuplone, gdyż nadal jest ona właścicielką w 1/8 części. Jej udziały nie zostały również obciążone, ponieważ obciążenie obejmuje wyłącznie udziały przeniesione na M.L. i M.W.

III.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

III.1. Skarga kasacyjna stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń sądowych, któremu ustawodawca stawia wysokie wymagania formalne. Merytoryczne rozpoznanie skargi kasacyjnej wymaga zawarcia w jej treści elementów przewidzianych przepisami prawa procesowego. Wyróżnia się przy tym wymagania formalne, które mogą zostać uzupełnione w odpowiedzi na wezwanie sądu, oraz elementy konstrukcyjne skargi kasacyjnej, których brak skutkuje odrzuceniem skargi bez wzywania do ich uzupełnienia. Do elementów konstrukcyjnych skargi kasacyjnej należy wymieniony w 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c. wniosek o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia i zmiany.

III.2. Rozpoznawana skarga kasacyjna zawiera zarówno wniosek reformatoryjny – o zmianę w całości zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego i orzeczenie co do istoty sprawy, jak również wniosek kasatoryjny – o uchylenie w całości poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Wnioski te połączono sformułowaniem „a także”, z czego jednoznacznie wynika, że jest to spójnik koniunkcji, a Skarżąca domaga się wydania zarazem orzeczenia reformatoryjnego, jak i kasatoryjnego.

Sformułowanie wniosków rozpoznawanej skargi w powyższy sposób nie odpowiada treści rozstrzygnięć, które mogą zostać wydane przez Sąd Najwyższy w razie uwzględnienia skargi kasacyjnej (art. 398¹⁴ i art. 398¹⁵ k.p.c.). Zmiana zaskarżonego orzeczenia, a jednocześnie przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w tym samym zakresie są też wzajemnie sprzeczne oraz niezgodne z podstawowymi założeniami postępowania cywilnego. Z powyższych względów skarga kasacyjna podlega odrzuceniu jako niespełniająca wymagań konstrukcyjnych w zakresie dotyczącym wniosków skargi.

III.3. Pełnomocnik Skarżącej wprawdzie złożył oświadczenie, w którym wskazał, że sformułowanie wniosków skargi jest wynikiem oczywistej omyłki. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednak, że uzupełnienie braków konstrukcyjnych skargi kasacyjnej z inicjatywy Skarżącego jest możliwe jedynie wówczas, gdy następuje przed upływem terminu określonego w art. 398⁵ k.p.c.

(m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 27 lutego 2001 r., I PKN 257/00, OSNP 2002, nr 22, poz. 541; postanowienia Sądu Najwyższego: z 29 sierpnia 2001 r., IV CZ 118/01, OSNC 2002, nr 2, poz. 29; z 13 grudnia 2002 r., IV CZ 181/02). Modyfikacja wniosków skargi, dokonana w piśmie pełnomocnika Skarżącej, wniesionym po upływie dwóch miesięcy od dnia doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem nie była zatem dopuszczalna. Ocenie Sądu Najwyższego podlegają wnioski skargi w brzmieniu wyrażonym w pierwotnej treści skargi, bez uwzględnienia modyfikacji dokonanej po upływie ustawowego terminu.

III.4. Niezależnie od powyższego należy zauważyć, że chociaż Skarżąca kwestionuje dokonanie wpisu do księgi wieczystej z 16 października 2019 r., to skarga kasacyjna skierowana została przeciwko postanowieniu o sprostowaniu tego wpisu, wydanemu 22 października 2019 r. Jednocześnie zarzuty skargi kasacyjnej nie dotyczą w istocie sprostowania, ale zmierzają do podważenia zasadności rozstrzygnięcia sądu wieczystoksięgowego o założeniu księgi wieczystej nr [...] i wpisaniu do tej księgi nabywców udziałów w nieruchomości oraz prawa dożywocia. Skarżąca kwestionuje przy tym również treść wpisów prawa własności i dożywocia do księgi macierzystej nr [...].

III.5. Według art. 398¹ § 1 k.p.c. skarga kasacyjna przysługuje wyłącznie od orzeczeń kończących postępowanie w sprawie. Rozpoznawana skarga kasacyjna została wniesiona od postanowienia wydanego na podstawie art. 626¹³ § 2 k.p.c., w którym przewidziano sprostowanie z urzędu usterek wpisu niemogących wywołać niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym.

W orzecznictwie przyjmuje się, że orzeczenie sądu o sprostowaniu z urzędu usterek wpisu do księgi wieczystej służy usunięciu oczywistych omyłek pisarskich lub rachunkowych. Pełni tym samym w postępowaniu wieczystoksięgowym podobną funkcję co art. 350 k.p.c. dotyczący sprostowania wyroków i wyłącza stosowanie tego przepisu w zakresie sprostowania usterek wpisu w księdze wieczystej. Orzeczenie wydane na podstawie art. 626¹³ § 2 k.p.c. nie jest zatem orzeczeniem co do istoty sprawy i nie przysługuje od niego skarga kasacyjna (postanowienia Sądu Najwyższego: z 27 listopada 2020 r., I CZ 73/20; z 21 marca

2018 r., V CZ 12/18; z 26 stycznia 2018 r., II CZ 91/17; z 20 marca 2009 r., II CZ 15/09; z 21 stycznia 2003 r., III CZ 128/02). Z tego względu skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna.

III.6. Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy odrzucił skargę kasacyjną na podstawie art. 398⁶ § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 w zw. z art. 519¹ § 1 k.p.c. i art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c.

Mariusz Łodko

Joanna Misztal-Konecka

Adam Redzik

(R.N.)

[SOP]

[r.g.]